

Samfundsproblemer.

Arbejdsløsheds- og Beskæftigelsesproblem.

Hvis Holberg havde skrevet sine Komedier i vore Dage, havde han uden Tvivl ladet Erasmus Montanus være Nationaløkonom. Thi blandt Nationaløkonomerne finder man i paafaldende høj Grad den Lyst til at disputere alting ud i det absurde, det meningsløse, som kendetegner den meget lærde Bondeson i Komediene. Ting, der synes haandgribelige, Begivenheder, der foregaa for vore Øjne, vendes et Par Gange i Luften; der læses en Formular over dem, og straks er de forsvundet i den blaa Luft.

Det sidste Jonglørnummer gaar ud paa at hekse hele Beskæftigelsesproblemet væk. Der er overhovedet intet Beskæftigelsesproblem — dette er den sidste ny nationaløkonomiske Grundsaetning.

Folk, der er lidt tungere i det, stjer. Nu er de vant til at høre netop dette Problem omtalt som det vanskeligste og pinligste Problem i Nutiden; de véd, at der i de fleste europæiske Lande gaar i Millionvis af Folk ledige, drivende fra den ene Arbejdsplads til den anden for at faa et Job eller fægtende sig frem ad Landevejene; de véd, at Statsmænd, Erhvervsfolk, store Kommissioner har tygget om og om igen paa dette Problem, og at Arbejdsløsheden har kostet Nationerne Millioner og atter Millioner. Og saa minsanden — om ikke Sagen er saa let som Fod i Høse, hele Problemet om Beskæftigelsen af de mange ledige Folk eksisterer simpelthen ikke.

Selvfulgt benægtes det ikke, at der findes Arbejdsløse, men det, som de paagældende Nationaløkonomer paastaar, er, at der i Virkeligheden er Arbejde, Beskæftigelse til alle — *vel at mærke naar de Arbejdssøgende ikke stiller bestemte Krav om Løn, Arbejdstid etc.*, men er villige til at arbejde paa de Vilkaar, som vilde være raadende paa et frit ureguleret Arbejdsmarked.

Den forbløffende Opdagelse, at der ikke er noget Beskæftigelsesproblem, er altsaa til syvende og sidst ikke saa ny; det er i Virke-

ligheden den gængse liberale Teori om, at det er de bestaaende Lønaftaler, som skaber Arbejdsløshed, der her har faaet en ny bizar Ikkehøning, beregnet paa at berolige Folk. Manges godhjærtet Borger har maaske følt sig foruroliget af de mange arbejdsløse, han har mærket noget i Retning af daarlige Samvittighed; nu kan han tage sig det hele lettere, naar den økonomiske Videnskab beviser for ham, at den Arbejdsløse selv er Skyld i sin Arbejdsløshed; der er altsaa Arbejde nok til alle, naar bare der ikke stilles bestemte Fordringer om Løn osv.

Rent logisk formelt er denne Sætning ganske i sin Orden. Jeg kan selvfølgelig altid faa Arbejde, naar jeg bare ikke forlanger noget for det; til enhver Tid vil en Mand kunne faa Lov til at gaa en Bonde eller Haandværker til Haande, naar han vil gøre det gratis. Men forlanger jeg blot at faa Kosten, begynder det at knibe med at faa en Plads; dette er ikke Snak hen i Vejret, men den sørgelige Realitet; mange Steder paa Landet arbejder Folk for Kosten alene, og saa er det endda saadan, at Pladser af den Art er efterspurgt, der er Konkurrence om dem — til Trods for at denne Kost ikke altid er første Klassen (jvfr. et for nylig omtalt Eksempel paa, at en Bonde gav sine Folk Kost af Svinetønden).

I Byerne er Tilstandene paa Arbejdsmarkedet ofte endnu værre. Jeg kan saaledes meget let skaffe mig en Kontorplads — vel at mærke, hvis jeg vil indskyde Penge i Forretningen, d. v. s. betale min egen Løn i de første Par Aar. I Kontorforaget er det vistnok saadan, at man ikke engang kan være sikker paa at faa en Plads som Volontør, d. v. s. uden Løn — der er jo ogsaa Grænser for, hvor mange Mennesker der er Brug for paa Kontorerne, selv om de kun forlanger at være der. Her kan man altsaa komme til at betale for at faa Arbejde.

Saadan set er der naturligvis ikke noget Beskæftigelsesproblem,

som det siges af visse Nationaløkonomer. Men har den Slags Sætninger nogen som helst praktisk eller videnskabelig Betydning? Er dette virkelig det Bidrag, den nationaløkonomiske Videnskab for sit Vedkommende har at yde til Løsningen af Arbejdsløshedsproblemet?

Det kunde for Resten være af Interesse at faa oplyst, hvordan de Studerende reagerer, naar et saa vigtigt Problem som Beskæftigelsesproblemet doceres for dem paa den Maade, som her er skitseret. Naar man i alle andre Videnskaber i første Linie bestræber sig for at indsamle saa mange Kendsgerninger som muligt til Belysning af Problemerne, vil sikkert adskillige statsvidenskabelige Studerende finde det mærkeligt, at de i deres Fag skal nøjes med at bygge Drov paa nogle luftige Teorier, der blev opstillet rent filosofisk i Tilknnytning til Tilstandene i England for mere end hundrede Aar siden. Tilstandene i vore Dage er alt for komplicerede til, at man kan nøjes med slige Forskningsmetoder, naar man vil have virkelig Besked om Problemerne. At den politiske og økonomiske Reaktion med Flid anvender de samme Teorier, er mere forstaaeligt; for Reaktionen gælder det jo ikke om at klarlægge Forholdene, men simpelthen om at holde Lønarbejdere af alle Arter nede paa saa lav en Levefod som muligt, og hertil er ethvert agitatorisk Middel brugeligt. Men for den videnskabelige Forskning skulde Formaalet jo gerne ligge i et noget højere Plan.

Selvfulgt kan man ikke, naar man søger at finde ind til de virkelige Aarsager til Arbejdsløsheden, undlade at undersøge Lønaftalernes Virkninger paa Arbejdsmarkedet. Men det er ikke gjort med abstrakte filosofiske Teorier; det kræver tværtimod et meget stort Undersøgellesarbejde i de forskellige Erhverv og Bedrifter. Vilkaarene er jo meget uens fra Fag til Fag; Aarsagerne til Arbejdsløsheden er derfor mangfoldige.

Det kan f. Eks. være, at Efter spørgselen skifter Karakter; Publikum foretrækker Husholdningsgenstande af Jern i Stedet for af Træ som forhen, eller Olien og Vandkraften foretrakkes som Kraftkilde frem for Kullene, eller

endelig indenlandske Varer efterspørges stærkere end tidligere. I saadanne Tilfælde indtræder der en Revolution i de bestaaende Erhvervsforhold; nogle Fag sygner hen, andre blomstrer op — men denne Opløbsring sker ofte i en helt anden Egn eller i et helt andet Land. Det er i saa Tilfælde ikke meget vejledende at fortælle, at Problemet for de hensygnende Fag løses ved at nedsætte Lønningerne, thi Realiteten er, at der opstaar et yderst indviklet Problem om Overflytning af Arbejdskraft, eventuel Udvandring til andre Lande; og Løsningen af et saadant Problem er ikke hidført med en teoretisk Jongleren med Begreberne. Enhver véd, at dette Problem er et af de vanskeligste og mest pinlige, der eksisterer.

Naar f. Eks. de britiske Kulgruber mangler Beskæftigelse, fordi Tyskerne producerer Brunkul rent maskinelt, fordi det europæiske Kontinent udbygger sine Vandfald og fordi Skibene gaar over til Olfyrtning — saa vil selv en nok saa rigoristisk Senkning af de britiske Minearbejdernes Løn ikke kunne vende denne Udvikling. Selv om man fik afskaffet »Tariferne«, vilde man ikke kunne skaffe de tabte Markeder tilbage, man vilde opnaa at en Mængde Minearbejdere hurtigt gik til Grunde — paa den Maade kan man jo ogsaa løse Problemet om de overflødige Arbejdere, men ligefrem benægte, at der her er et Beskæftigelsesproblem, og hævde, at der i Virkeligheden kun foreligger et Lønproblem — dette forekommer dog temmelig absurd.

Det samme gælder f. Eks. den engelske Bomuldsindustri, der under Krigen mistede en stor Del af sine Afsætningsmarkeder i Osten; heller ikke disse Markeder vindes tilbage gennem Lønduktioner i England — allerhøjest vilde saadanne Reduktioner medføre forhøjede Toldsatser i Indien paa britiske Bomuldsvarer.

Den teoretiske Nationaløkonom vil maaske herimod indvende, at saa maa de ledigblivne Folk søge hen til saadanne Erhverv, som udvider sig, f. Eks. Silke- og Automobilindustrien. Meget vel, men dette er jo netop et i højeste Grad reelt og kompliceret Problem.

Den liberale Nationaløkonom minder mig om den Bonde, der

ikke gider drøne sin Jord, fordi han gaar ud fra, at Tyngdekraften nok skal trække Fugtigheden ud af Jorden uden hans Medvirkning.

Arbejdsløsheden skal bortdrænes — maaske gennem mange smaa Afledninger; det er højst sandsynligt, at den ikke kan afhjælpes ved et eneste universalt Middel. Men én Ting er sikker — man kan ikke bortforklare Problemet ved at henviser til, at det ikke eksisterer, at det i Virkeligheden kun er et camoufleret Lønsprogsmaal. Det er uendelig meget mere indviklet, og der maa gøres mange og detaljerede Undersøgelser, før man kan udtale sig om, hvordan Forholdene ligger.

Et af de vigtigste Punkter i saa Henseende er det, der omhandler Arbejdsløshedens Sammenhæng med Erhvervslivets Rationalisering. Det kan med Statistikens Tal bevises, at det samme Arbejde nu udføres med langt færre Folk end for blot 10—15 Aar siden; dette gælder praktisk talt alle Fag. I nogle Fag er Afsætningen samtidig blevet forøget, saaledes at der er blevet noget mere at gøre; men som Helhed har Rationaliseringen jaget mange Folk paa Gaden — og denne Proces foregaar stadig, baade i Industri, Landbrug og Trafik.

Resultatet af denne Rationalisering er en forøget Produktivitet og en Lettelse af det menneskelige Arbejde — altsaa baade forøget Rigdom og mere Fritid for Nationerne som Helhed. Men Ulykken er, at medens en stor Del af de forøgede Rigdomme ophober sig til den ene Side, saa ophober den forøgede Fritid sig til den anden Side — navnlig i Form af komplet Lediggang for en Masse Mennesker.

Det store Problem er derfor at tilvejebringe en Udlægning, baade af Rigdom, Arbejde og Fritid. Og saa af Arbejdet — thi de Folk, der har Arbejde, maa — saadan som Forholdene nu arter sig — slide, saa Øjnene staar stive i Hovedet og Blødet springer af Neglene. Til Undersøgelsen af, hvorledes dette Problem kunde klares, kan den skolede Nationaløkonom yde et vægtigt Bidrag.

(Fortsættes).

Givet út av socialdemokratiskum felegum. Blaðstýrari: M. S. Viðstein. Prentsmíðja „Þoröy Social-Demókrata, Tórshavn.

BROT ÚR SÖGU JATNAÐARMANNA

38

seudu stjórnsendismenn. Eysturríki og Þrósen vóru tey stórustu og gamalt nít og nýtt klandur teirra millum um raði og yvirvaldið yvir öllum, forðaði at nokur sameining kom i lag seinni.

Fáir af fúrnum hövdu vilja til at halda tey gívu lyftini, og klandursemi millum borgarar gjörði, at teir tess tryggari kundu lata vera sum var. At stíga fram og krevja einkartingastjórn, hildu teir flestu vera ov vágiligt; eitt stjórnlag við konga og ráðgevandti língi, ið samansett var eftir samfelagsflokum (Stenderting), tókstist at vera endamálið; men so kom klandri um hvorjir samfelagsflokkar ið skuldu hava mesta raðið. Ein vildi leggja raðið i fangði á jörðdróttum og göðseigurum, ein annar vildi at meðalklassin i borgunum og á landinum skuldi ráða mest, ein triði helt fast við, at hin háttmætaði lærðramannaflokkurinn mátti vera best fyririkaður til at standa við stýri; men eingin talaði um, at hin stóri arbeidaraflokkurinn i borgum og bygdum, sum framleiddi allt við sínum sliti fyrir hungurslön skuldi hava nakað at siga i landastjórninni.

I hesum kegli sovnaði hin týska tjóðin sötuliga einaferð enn undir teim mongu konga- og fúrstafrúnunum, bert millum professarar og studantar við tey mongu týsku universitetini tókstist hin vaknaða tjóðskapskenlan at liva.

I Eysturríki sat hin tiltikni afturhaldsmaðurin Meternick sum 1. ráðharri keisarans og hevði allar stjórnatráðarnar i síni hond. I Þrósen ráddi ráddi Frederick Wilhelm IV, ein maður, sum væl var afturhaldskroppur av tí gamla slagnum; men ekki sterkur og handfastur i síni framferð. Hóast klandrutír i aðrar mátar vóru hesir menn samdir

um eitt, og tað var at halda uppi hinum gamla stjórnlarglagnum, og málbinda fólkíð við censuri.

I 1845—47 kom tí ein kvökkur i. Tað vóru hungursuppreisnirnar i Bohmen og Schlesien, sum kvökkin loyftu i. Ríkmannaliðið og aðrir stórborgarar hövdu einki ímóti, at múgvan varð dongd tá hon gjörstist ov ólátað; men linna seg f, at stjórnnin heilt skuldi málbinda teirra talsmenn við bóka- og blaðcensuri ella tálma teirra frælsi ov-mikið við logreglustykki bert av raðslu fyrir múgvinu, tað vildu ríkmenn og stórborgarar ekki, so tá tjóðinni komu um hina fronsku februarokkveltingina, og at kongur var avsettur, byrjaði uppreisnarlogin eisini at birtast i Týskalandi. Hin stóra arbeidararmúgvan har hevði um hetta mundið ekki stóran æns fyrir teirri andaligu sfóðni av teimum forslum, ið tá streymaðu út frá Fraklandi, hartil púndist hann ovmiðki av svolti og neyð, verri enn nakra tíð áður. Missvokstur, arbeidsloysi og mangt annað var atvoldin, og i 1847 var sonn lungursneyð i Berlin, og tað kom stundum til smábardagar i gotunum um breyð. Vegna hendan ringa neyðartilstand var arbeidaraflokkurinn fásur til uppreisnt móti stjórnni, ekki júst fyrir at fremja nýggjar frælsihugsjónir, men tí hann var vissur um ekki at fá tað verri, enn hann hevði tað; tó vakti tað eisini ymissa hugsan hjá týskum arbeidarum, at Fransmennirnir hövdu sett ein vanligan arbeidara, Albert inn i ríkisstjórnina.

Av ótta koyrdu nú teir týsku einiveldishararnir afturhaldstjórnina frá, ja sjálvt i Eysturríki mátti Meternick rýma og sambandstingið i Frankfurt lovaði fólknum stjórnatfrælsi á lógligan hátt; men nú var ovseint, hjótt stóra okkveltingarbálið

var farið at loga so hjart i Týskalandi, at einki kundi slökkja tað uttan sakleyst mannablóð.

18. mars 1848 brast bardagin á i Berlin. Ríkisstjórnin hevði drigið saman vápnada herliði i borginni og mannarmúgvurnar tyrptust saman i gotunum við rópum og kravi um, at kongur skuldi reka burtur herliðið; men tá tað ekki var gjört, og tvey skot gingu av i myrkrinum, vápnadi hin uppstaða múgvan seg við hvorjum, hon fekk hendur á: hakkarnum, jarnbrotum, oksum, knívum, byrsum og spjótum av öllum slag. Berlin var eftir fáum tímum ein rúkandi valur. I hovuðs-gotunum vóru reistar fleiri hagar byrgingar (Barrkader), bygdar upp av öllum möguligum tilfari, stökkavíði, vognum, búnyttum og gotugróti. Aftanfyrir hesar byrgingar vardi fólkíð seg mannliga, arbeidarar og handverkarar gingu her sum i París á odda. Á herjaði kongins vælvopnaða herliði; men hart stóð stríðið; hvor byrgingin var vard til síðsta mann og bardagin var ofta: Maður móti manni i handafostum tokum. Eisini frá teim hogu hásunum báðu megin goturnar herjaði fólkíð á herliðið við omankasti av gróti, sum tey hövdu borið upp av gotunum, og tað var mest fyrir hesum raðuligum álopum frá i erva, at hermennirnir ræddust.

I summum gotum mátti fólkí gevast, tá tað fekk áherjan frá báum sfóðum við byrsu og kanóneldi; men á öðrum stóðum stóð á jøvnum, og tá endaliga morgunin hin 19. mars kom, var bardagin upphaildin, men óvist var, hvor ið hevði vunnið. 600 menniskjur hevði kongsin herliði var tikið til fanga og ríkið til Spandau við tilfukum harðskapi, at mong finga bana av tí.